

L'impuls de la societat civil en la conservació dels boscos

Patrícia BRAGANÇA i VARELA

Els boscos i Andorra

Dels 468 km² que conformen l'extensió del Principat d'Andorra, el 40% de la superfície, dues cinquentes parts o 187 km², estan ocupats per territoris poblats d'exemplars com el pi roig, el pi negre o l'avet. Aquestes masses són comunament anomenades boscos. Els boscos no només són arbres, però, són comunitats d'organismes, llars i refugis de centenars d'espècies autòctones o amenaçades. A més a més, són reguladors dels recursos hídrics i estan dotats d'un important valor paisatgístic. Boscos com els de la vall del Madriu-Perafita-Claror o els de la vall d'Ordino han tingut fins i tot un reconeixement internacional atorgat per la Unesco, els primers com a patrimoni mundial de la humanitat i els segons com a reserva de la biosfera.

I què comporta el bosc per a Andorra?

La realitat és que les arbredes formen part del patrimoni de la societat andorrana i és per això que el 1989 es va crear una entitat civil –de la qual ara jo soc presidenta– amb l'objectiu de protegir el medi ambient, les plantes i els animals, de no només dels boscos, sinó arreu dels 468 km². L'Associació per a Protecció dels Animals, les Plantes i el Medi Ambient (Apapma) té l'objectiu de lluitar per un model de desenvolupament sostenible al país implicant-hi la ciutadania i les institucions. Perquè ja el 1993, la nostra Constitució va reconèixer en l'article 31¹ el dret de les persones a gaudir d'una qualitat de vida digna, i l'obligació de l'Estat de vetllar per la utilització racional del sòl i dels recursos naturals. També és el nostre deure com a conciutadans establir i mantenir un equilibri ecològic racional en l'atmosfera, l'aigua i la terra; alhora, és el nostre deure la defensa de la flora i la fauna autòctones per a les generacions futures.

La transversalitat defineix el paper de la societat civil en el boscatge andorrà. Desenvolupem una activitat social educativa i divulgativa tant per redescobrir o reincorporar en la nostra vida

quotidiana el patrimoni natural del país o bé, per conscienciar sobre els nostres deures com a individus en la conservació i protecció del bosc i el sotabosc. Alhora, però, també fem una feina de caràcter sociopolític, en què prenem part i cooperem amb les institucions públiques en matèria d'assessorament en nous projectes legislatius o regulatius. Tanmateix, participem com a representants ciutadans en diverses comissions o consells per donar veu al poble sobre allò que pot tenir una afectació en el nostre minuciós ecosistema. Nombrosos punts que s'explicaran en aquesta exposició fan entendre la importància dels boscos en el nostre país, la nostra cultura i en la nostra lluita com a entitat civil.

En l'última enquesta publicada pel departament d'Estadística del Govern d'Andorra amb dades recollides al mes de juny del 2021,² es veu com la natura és el segon motiu després de les compres pel qual els excursionistes visiten el Principat, el primer motiu quan es tracta de turistes, és a dir, que s'allotgen per passar la nit al país. La fauna, la flora i l'orografia d'Andorra són una de les principals postals de benvinguda que oferim com a nació. Com a associació promovem el dret dels viatgers i dels residents a gaudir dels boscos del país, però alhora també llitem per la seva manutenció i protecció.

Menys del 10% del territori andorrà està afectat per l'acció antròpica.³ Aquest fet garanteix un equilibri ecològic entre l'acció de l'home al territori i la capacitat de resiliència del medi natural. Gràcies a això, n'és un bon exemple la captació del diòxid de carboni. Per càpita, emetem amb les nostres accions unes 6 tones de CO₂ a l'any. Els arbres que omplen els nostres boscos capten aquest CO₂ i netegen el nostre aire, cosa que en millora la qualitat i redueix l'impacte de les nostres accions en el planeta, accions que lliguem directament a processos com l'efecte hivernacle responsables de l'emergència climàtica que vivim actualment.

Però qui hagi passejat pels boscos d'Andorra molt probablement haurà trobat en algun moment residus de l'acció humana durant el seu trajecte. Anualment es fan recollides de deixalles impulsades per diversos organismes i associacions en què la quantitat de brossa trobada esgarrafa.

En l'últim informe elaborat per l'empresa Ambiotec – Enginyeria Ambiental sobre l'estat dels boscos andorrans l'any 2020, en el marc de la Xarxa Europea de Danys Forestals,⁴ veiem com l'estudi conclou que l'estat dels boscos el 2020 ha estat el pitjor dels últims setze anys, és a dir des del 2004 que es va començar l'estudi, a causa de l'increment en el percentatge de defoliacions (disminució de la qualitat de fulles) i de decoloracions (esgrogueïment de les fulles per la falta de clorofil·la) en el conjunt dels arbres monitorats. S'apunta com a principal causa d'aquests danys forestals les condicions climatològiques que han estat, en general, de precipitacions inferiors i temperatures superiors al període climàtic de referència (1990-2010).

Tenint en compte aquests fets, cal insistir més en la importància d'aquests ecosistemes i protegir-los de les accions antròpiques. Però globalment, aquest empitjorament de l'estat dels boscos es dona a tot el continent europeu per raó del canvi climàtic. És per això que Apapma demana un seguit de mesures preventives per pal·liar els efectes que el canvi climàtic global està tenint sobre aquests fràgils ecosistemes i que de ben segur, i com indiquen les previsions, anirà a pitjor.

És per aquest motiu que cal qüestionar-nos ara més que mai, la societat andorrana és prou conscient de la importància dels boscos?

Llorts, el Tarter, Segudet, Erts, Encamp, Carroi, el Madriu, la Comella, la Peguera, la Pleta dels Graus, el Bosc de la Moixella o el bosc del Ròdol... Els boscos han tingut un auge de popularitat portat en bona part per la nova situació econòmica i social derivada de la pandèmia de la covid-19. Tant residents com turistes han trobat en els boscos andorrans una nova manera de gaudir del seu temps abandonant la ciutat i les aglomeracions per la natura. El 1989, quan es va crear Apapma, la protecció del medi ambient, les plantes i els animals ja era un tema important en la societat andorrana. Amb l'auge del turisme al país, era necessari reivindicar un model sostenible que afavorís no només els interessos econòmics dels andorrans, sinó tot allò que ens representa com a societat i forma part de la nostra identitat de país, com poden ser els boscos.

Des de ben menuts, als nens i nenes escolaritzats al Principat se'ls inculca uns valors de respecte i coneixement del medi natural. Les excursions als boscos, cims o llacs, les observacions dels exemplars de pi i beç, i l'estudi de les transformacions del paisatge durant les estacions de l'any o les etapes d'urbanització del país marquen un programa educatiu lligat amb el patrimoni natural d'Andorra. A mesura que passen els anys, però, constatem com aquest interès i lligam amb els boscos, la fauna i la flora de l'estat s'estava desvinculant de molts residents i s'havia abandonat per bona part dels viatgers que albergava un model de turisme lligat al comerç.

D'aquesta manera, també és responsabilitat de la societat civil assumir un paper divulgatiu i encoratjador. A través de les jornades que organitzem amb altres associacions o compartim a través de les xarxes socials volem impulsar la idea de lluitar per uns boscos sans i revalorar el seu paper en el nostre patrimoni i identitat.

Lligat a això, les diferents organitzacions civils, no només a Andorra sinó arreu del món, han hagut de fer un pas enllà amb l'arribada dels nous models d'intercanvi d'informació. Les xarxes socials representen ara una gran porta per donar a conèixer els projectes i actes que s'estan duent a terme. La influència que tenen sobre els internautes aquestes noves vies és molt més gran que la d'un cartell publicitari o un article al diari, sobretot per a les noves generacions. Unes generacions especialment compromeses amb el seu futur i la implicació que té el medi ambient amb aquest. Podem dir que la funció de sensibilitzar sobre la natura, la visibilitat del seu estat, la coordinació i el diàleg per reivindicar la protecció del planeta s'està obtenint a través de les xarxes socials.

La solució és la protecció, per la conservació

La protecció dels boscos i del medi ambient és un tema que es presenta en l'agenda de la majoria de països de l'ONU. Així doncs, en els objectius de desenvolupament sostenible que va fixar aquesta organització supranacional per al 2030 es troba gestionar de forma sostenible els boscos, lluitar contra la desertificació, aturar i invertir la degradació de les terres, aturar la pèrdua de biodiversitat. L'ODS número 15^è es refereix a tot allò que com entitat civil defensem.

Apapma té reconeguda la legitimació activa per actuar judicialment en defensa de la natura,

del medi ambient, dels animals i de les plantes. El 1996, així ho va dictar la sentència del 5 de novembre del 1996 de l'Alt Tribunal,⁶ que va sentenciar que "APAPMA no exerceix una acció popular únicament fonamentada en la defensa de la legalitat, ja que defensa un interès molt concret respecte al medi ambient que es troba integrat en els seus objectius estatutaris". I és que com a entitat civil no només defensem simplement la legalitat sinó que tenim un interès concret i definit en els nostres estatuts respecte al medi ambient, d'on deriva la nostra legitimitat per actuar en defensa de qualsevol interès o causa que a parer nostre, pugui tenir una repercussió en el medi, la fauna o la flora.

I és que l'humà pot caminar, construir i transformar, però no destruir. Aquesta lluita que efectuem com a representants de la societat civil no és única. Des de fa anys, es busca incloure els actes arbitraris que causin danys molt greus i irreversibles en el medi ambient en la categoria de delictes concebuts com a *crims contra la humanitat*, els quals es troben perseguits i jutjats per la Cort Penal Internacional,⁷ de la qual Andorra forma part. L'entitat Stop Ecocide⁸ i un equip de juristes de diversos països han qualificat aquests actes com a "ecocidis", i estan impulsant la inclusió d'aquest nou concepte de crim ecològic amb transcendència mundial en l'actual ordenament jurídic, l'Estatut de Roma.

Finalment, no podem deixar de referir-nos a la publicació recent de l'últim Informe del Grup Intergovernamental dels Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC) de l'ONU,⁹ el sisè treball del qual (IE6) és sobre l'evolució del canvi climàtic planetari, en el qual basant-se sobre una acurada informació científica ratifiquen l'existència d'un escalfament accelerat del planeta: les altes probabilitats de sobrepassar el nivell de l'escalfament global de més de 2°C en les pròximes dècades, que totes les regions s'enfrontaran a canvis creixents, no només de la temperatura, sinó que es tractaran de canvis pel que fa a humitat, sequedat, vents, neu, gel, composició dels oceans, nivell del mar.... Els fenòmens climàtics extrems seran cada vegada més freqüents. Estem en alerta roja. Però també conclou l'*Informe IE6* que l'acció humana encara pot determinar el curs futur del clima, i la clau seria reduir dràsticament i de manera immediata les emissions de gasos d'efecte hivernacle i d'altres contaminants atmosfèrics, per assolir un nivell *zero net* de CO₂. La conservació del bosc és la nostra eina, i la política mediambiental el nostre full de ruta.

Convé ressaltar llavors els assoliments que han realitzat les entitats civils en tots aquests anys. Desvinculant-nos dels organismes públics governamentals, obtenim una independència que ens permet veure els projectes des d'un punt de vista extern i objectiu per així veure si poden tenir una implicació negativa en la natura. Perquè algú ha de vetllar per protegir-la. Perquè els animals necessiten un hàbitat, i les plantes han de poder créixer i respirar en un medi natural. Tanmateix, la supervivència de tots nosaltres depèn d'aquesta natura. Perquè hem de poder convida-hi respectant-la. És això el que traslladem, des de la societat civil, a les comissions del Govern d'Andorra on som presents.

La Massana, agost 2021.

Patricia Carla Bragança i Varela,

Presidenta d'Apapma (Associació per a la Protecció dels Animals, les Plantes i el Medi Ambient), amb la col·laboració de Patricia Bragança i Moreira

Notes

- 1- Constitució del Principat d'Andorra, ratificada en referèndum el 14 de març de 1993. Art.31: "És funció de l'Estat vetllar per la utilització racional del sòl i de tots els recursos naturals, amb la finalitat de garantir a tothom una qualitat de vida digna i de restablir i mantenir per a les generacions futures un equilibri ecològic racional en l'atmosfera, l'aigua i la terra i de defensar la flora i la fauna autòctones."
- 2- *Enquesta: motius de la visita al Principat*, juny 2021. Departament d'Estadística del Govern d'Andorra.
- 3- *Pla estratègic nacional per a la implementació de l'Agenda 2030 a Andorra*", p. 11. Govern d'Andorra.
- 4- *Resultats 2020 per a les 12 parcel·les de la Xarxa Europea de seguiment dels danys forestals*, 28 octubre 2020. Ambiotec - ICP Forest. Des de l'any 2004 el Govern d'Andorra participa en l'ICP Forests (International Cooperative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests), un programa internacional per avaluar els efectes de la contaminació atmosfèrica sobre els boscos fent un seguiment anual de la contaminació atmosfèrica i d'altres factors antropogènics i naturals en l'estat i el desenvolupament dels boscos per contribuir a una millor comprensió de les relacions causa-efecte en el funcionament de l'ecosistema forestal.
- 5- Sustainable Development Goals, United Nations Development Programme 2015-2030. L'ODS 15 és el quinè dels 17 objectius de desenvolupament sostenible per al 2030 declarats en el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, per posar fi a la pobresa, protegir el planeta i garantir que totes les persones gaudeixin de pau i prosperitat.
- 6- Sentència del Tribunal Constitucional d'Andorra, causa 96-6-RE, de data 5 de novembre de 1996, p. 6.
- 7- Estatut de Roma, del 17 de juliol de 1998. La Cort Penal Internacional (CPI), amb seu a l'Haia, és un organisme internacional independent que no forma part de l'estructura de les Nacions Unides, tot i que fou creat a iniciativa de l'ONU l'any 1998, per 120 països que van adoptar l'Estatut de Roma (en vigor a partir de l'1 de juliol de 2002). La CPI és el primer Tribunal Internacional de caràcter permanent amb competència per jutjar els responsables de crims contra la humanitat, de genocidi, de crims de guerra, però també de crims d'agressió (violació de la Carta de les Nacions Unides). Tractat ratificat per 123 països, inclòs Andorra (el 30 d'abril de 2001).
- 8- Panel de Expertos Independientes encargado de la definición de *ecocidio*. Comentario acerca de la definición. Juny 2021. Stop Ecocide Foundation.
- 9- *Sixth Assessment Report (IE6)*, IPCC. Ginebra, 9 d'agost de 2021. El Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC) és l'òrgan de les Nacions Unides encarregat d'avaluar els coneixements científics relatius al canvi climàtic, creat l'any 1988 pel Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA) i l'Organització Meteorològica Mundial (OMM), per poder facilitar als dirigents polítics valoracions científiques periòdiques del canvi climàtic, les seves implicacions i riscos, i proposar estratègies d'adaptació i mitigació. Té 195 estats membres, i l'*Informe IE6* ha estat elaborat per 234 autors científics de 66 països.